

Književne novosti.

A. Černý: V údolí Resie. (Otisk ze Slovanského Přehledu, II. roč.). Čehi spadajo med prve Slovane, ki so se zanimali za Beneške Slovence v obče in zlasti za Rezijane. Prvi je sicer potoval med Rezijani Poljak I. grof Potocky (krog l. 1790.) in zapisal svoje vtiske v francoskem jeziku, kar je pozneje porabil naš J. Kopitar. Za njim pa je bil v Reziji (14. aprila l. 1801.) vojaški kurat (Čeh) Anton Pišely, ki trdi, da živi v tej dolini okoli 7000 ljudi; (sedaj jih je le nekaj malo nad 4000). Njegov spis o Rezijanih (*Über die Slaven im Thale Resia*) je prinesel Dobrowskega »Slavin« l. 1808., str. 120. do 127., in tega je ponatisnil V. Hanka v istem listu 1834. l. str. 118.—124. L. 1841. je potoval J. Srezniewsky po Reziji, potem ob Teru navzgor do Brda (Lusevera) in Mihotov ter ob Karnahiti nazaj doli v Neme. On trdi, da »število tukaj bivajočih Slovencev znaša vsaj 19.000«. Njegov potopis »Zpráva o Reziane« je izšel v »Časopis Českého Museum« l. 1841., str. 341.—344. Isti je pisal »O frijulskih Slavjanah« v »Moskvitjanin« 1844. l., IX. 207. Medtem pa je bil napisal tudi Šafařík »O Rezjanah i Furlanskih Slavjanah« v »Dennici, lit. gazeti« l. 1842., str. 109—113.

Te članke so bržkone porabili Nemci, na pr. Bergmann, »Das Thal Resia und die Resianer in Friaul« (Jahrbücher f. Literatur 1848, Anzeigeblatt str. 46. in 50.); potem »Das slavische Resiathal« (Archiv f. Kunde öst. Gesch. 1849, Bd. III. 55—56). Italijani so se začeli zelo pozno zanimati za Beneške Slovence, šele po l. 1866., na pr. Valentinelli, »Sul linguaggio slavo della valle di Resia« (Giornale di Udine, 1868, Nr. 293); Arboit, »Resia« (istotam, 1869 Nr. 213—214); Marinelli, »Dei dialetti Resiani« (Udine, 1875) in »La valle di Resia« (Torino, 176).

Izmed Slovencev je prvi pisal o Rezijanih J. Kopitar po francoskih zapisnikih slavnega poljskega potovalca Potockega, ki se nahajajo v grofovski ossolinski knjižnici. Natisnjeni so ti zapiski v »Vaterländische Blätter f. d. öst. Kaiserstaat« 1816, str. 127—129, in ponatisnjeni in »B. Kopitars Kleinere Schriften«, herausg. v. Fr. Miklosich, Wien 1857, I. pg. 327. V slovenskem jeziku pa nahajam prvi spis o Rezijanih v Einspielerjevem »Šolskem prijatelju« l. 1856., str. 86—93, katerega so razni listi pretiskavali in posnemali, na pr. »Novice« l. 1856, l. 62—64.

Sedaj pa nam je podal g. Černý prav zanimiv opis svojih vtiskov, katere je dobil na svojem potovanju spomladi l. 1898. Najpoprej govori o rezijanskem narečju in njega posebnostih; (Rezijani štejejo na pr. le do 39 kakor mi, 40 je že »dwákradwújsti«, 60: »tríkradwújsti« itd.). Potem opisuje dolino, gore in planine, obdelovanje zemlje, vasi, cerkve in šole. Najdalje se mudi pri glavnem kraju Rávanca, zlasti v Lipovi gostilni »Alla stèlla d'oro«, kjer je bival tudi prof. Baudouin l. 1872/75. Gosti so mu pripovedovali, kako jih je izpraševal in kako so se mu oni »smóejeli«. Tam je slišal tudi srednjestarega moža govoriti: »My ný sômō Láške, my sômō Slavinske, Rozojáhuvi!«

Iz Ravance je obiskal g. Černý tudi vasi Osojane ali Ožejak in sliko vito Njivo (»ošterija póekova«), jugovzhodno od Ravance. V prvi vasi je slišal

in zapisal pobožno pesem o »Devici Mariji vérdjini«, v drugi pa opazoval rezijanski narodni ples, katerega je natanko opisal, kakor tudi pesmi, ki se pojo ob taki priložnosti. S temi zapiski (besedje in sekirice) je g. Černý pomnožil zbirko, katero je objavila Ella de Schoultz-Adaiewski v Baudouinovih »Meterijalih za južnoslovjansko dijalektologijo in etnografijo« (St. Peterburg, 1895, str. 475—488). Dalj časa se pomudi pri opisu rezijanske hiše in zlasti pri narodni noši. Tu izvemo, da so tudi Rezijanke nosile v starejših časih »pečo«, kakršno je še Sreznjevskij videl, a Rezijani sami trdijo, da je to bilo »prad dwá čentenárja lit« (pred 200 leti).

Ta zanimivi in poučni opis krasijo štiri podobe: Ravanca, Resianka v národním kroji, mladá žena z Resie in skupina »Resiane«. Knjižici je pridejan tudi zemljevid »Slovanov v severni Italiji«, katerega je načrtal prof. Ivan Trinko in bil pridejal svojemu opisu Beneških Slovencev v istem »Slov. Přehledu« 1899, str. 226. Ta zemljevid je le majhen (merilo ni naznanjeno) in služi le za splošno orientacijo. Narodnostna meja je pregledna, samo zahodno od Štele manjka še slovenske vasi Smardecá. Nad Brezjem je napačno zapisana gora »Matajur« (it. Montemaggiore), katero Slovenci imenujejo Jalovec; (Kozler ima napačno »Golovec«). Tudi reka »Učka Bela« ni pravilno zapisana; ljudstvo jo imenuje Učja (Bolčani: Uča), a pravilno bi se menda moralo pisati »Volčja«. Sicer pa bosta knjižica in zemljevid mnogo pripomogla k razširjenju slovenske etnografije. S. R.

J. Ciperle, Kranjska dežela. Ljubljana 1899, založil pisatelj, tiskal R. Milic, str. 96. Cena? Knjiga ima naslednjo vsebino: Zgodovina kranjske dežele; Lega kranjske dežele; Tla kranjske dežele; Kranjske vode; Podnebje kranjsko; Statistika in Krajepis.

Gotovo hvalevredno je podjetje, opisati svojo domačijo, zlasti če sam založnik trpi vse stroške, in naj se to godi še toliko in tolikokrat in v kakršnikoli obliki. Ali k temu je treba poleg dobre volje tudi temeljitega znanja in poznanja dežele, pa tudi vse novejšje literature, kajti starejši viri že davno ne zadoščajo več. Iz teh virov je sprejel g. pisatelj izmišljotine, kakor na pr. Akvorna (na Vrhniki), Magnania, ki je stala baje v okolici Višnje gore, tempelj boginje Karnije v Gamelnah, tempelj paganskih Slovencev na gori Sv. Ožbalta, Lacus auriacus (Blejsko jezero), a na blejskem otoku boginjo Živo. Lega kranjske dežele sodi vendar pred njeno zgodovino, pri tej priliki bi se bila lahko vsa statistika opravila. Zgodovinski oddelek je zares mršav, tuptam tudi neresničen (na pr. da je Avgust l. 30. Kranjsko napadel; da je stal Neviodunum pri Vihrah; Ad Silanos na mestu sedanje Idrije; da je bil Felicijan tovariš sv. Mohorja; da so se začeli Slovenci šele na Koroškem s tem imenom imenovati; da so Habsburžani l. 1366. dobili Devin in Prem, ko so Devinci šele 1399. l. izumrli in so jim nasledovali še Walseejci do l. 1465. itd.). Pri opisu tal se ne drži že splošno vpeljanih zemljepisnih poznamovanj, na pr. Gorenjska kotlina (mesto »Ljubljanska ravnina«), in ima preveč nepotrebnih pododdelkov (Mokronoške gore, Tisovska planota, Rakitniška planota). Kako so neki zašli Gorjanci med »severovzhodni del«, a Logaška planota med »zapadni del« Dolenjskih tal? Unec vendar ni reka, nego vas! Reka se ne prikaže pri Trebčah še edenkrat nad zemljo, nego na dnu jame. Tesni ob Radovini (?) niso nič omenjene. »Vonešica« vendar ne more biti pravilno, nego Lomščica. V Peščenici ni nikakršnega jezera, nego le zaježena voda. Po-